

BUITEN

16^E JAARGANG N^O. 7.

ZATERDAG 18 FEBRUARI 1922.

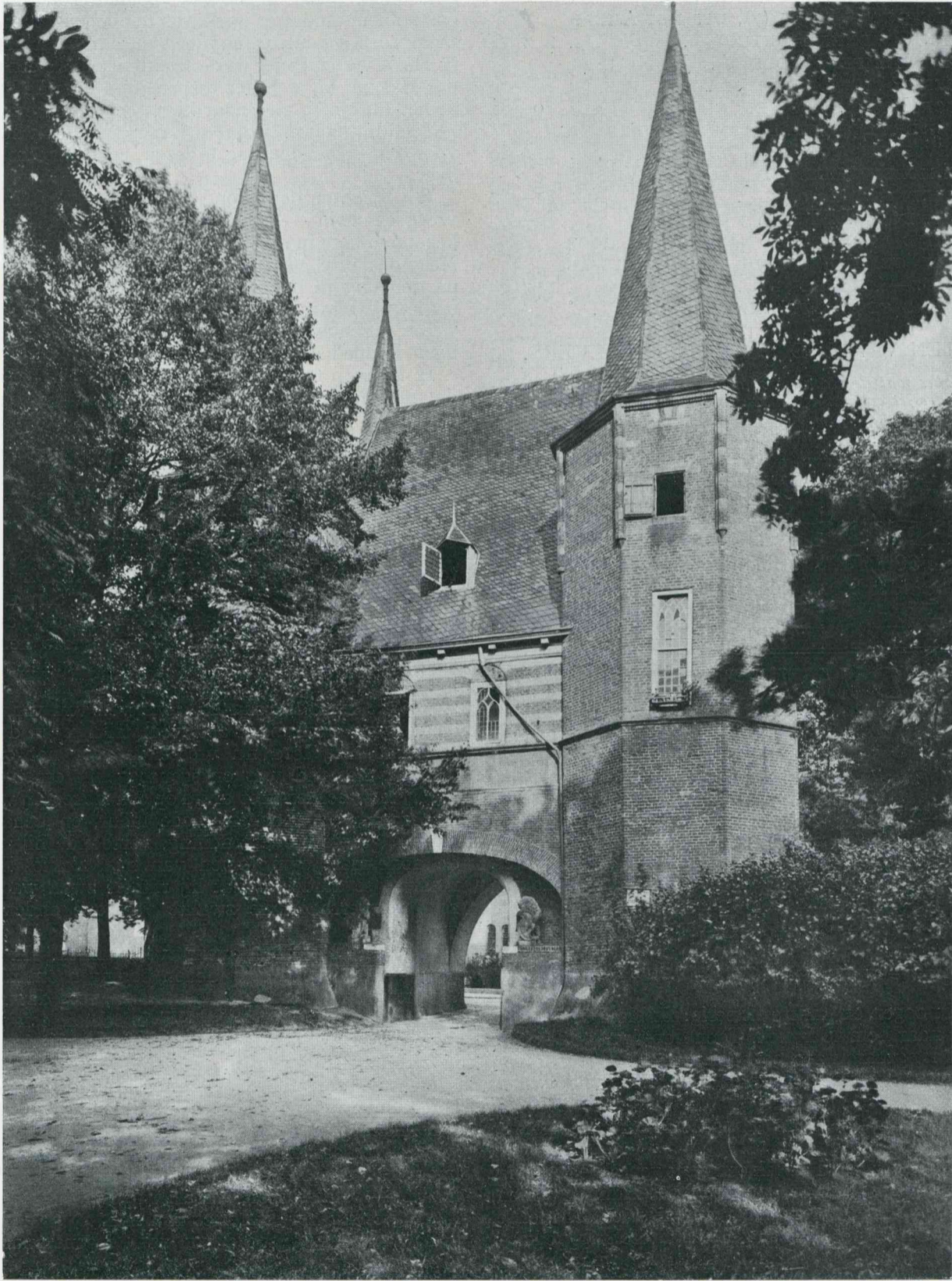

Foto C. Steenbergh.

POORTEN VAN KAMPEN. DE BROEDERPOORT, PLANTSOENZIJD.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE VERDWENEN DOCUMENTEN (7), UIT HET AMERIKAANSCH VAN GARDNER HUNTING	BLZ. 74
POORTEN VAN KAMPEN, DOOR A. J. REIJERS, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 73, 76—79
ELSWOUT, DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLL.	BLZ. 80—81
EEN VISIOEN, EN DE AL OF NIET DAARMEE IN VERBAND STAANDE GEVOLGEN, DOOR GUY DE VOS	BLZ. 80
DE TAAL DER MOLENWIEKEN III, DOOR C. VISSER, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 81—82
PELARGONIUMS, DOOR E. TH. W., GEÏLL.	82—83
LEVEN EN STRIJD IN DE WILDE NATUUR (20), DOOR F. ST. MARS, GEAUTORISEERDE VERTALING VAN S. J. BARENTZ—SCHÖNBERG	BLZ. 84
WINTERSTEMMING TE WOLFRATHAUSEN, ILL.	84

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gevee alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

DE VERDWENEN DOCUMENTEN.

7) *Uit het Amerikaansch van GARDNER HUNTING*

„Hij ziet er wel naar uit,” antwoordde ik.
„En jij,” zei de knaap —, „ziet er precies zoo uit als ik verwacht had — alleen maar beter. Randall, dit zal het begin van de kennismaking zijn voor jou, maar wij kenden je reeds.”

Het was alsof hij wilde, dat ik iets vroeg, maar ik deed het niet.

„Slaap lekker, mijn jongen,” zei ik, „ik zie je later wel weer.”

Hij sloot zijn oogen en knikte slaperig. Ik bleef een oogenblik staan om naar hem te kijken. Toen liep ik naar de trap.

Ik ging vrij langzaam naar beneden. Al het gebeurde van den dag had mij meer opgewonden dan ik Philbric had willen toonen.

Toen ik den drempel van de bibliotheek bereikte, hoorde ik binnen zachte stemmen.

Voor ik mij bewust werd dat ik een ongewenschte bezoeker was, had ik opgekeken en had niet de twee mannen gezien, die ik daar had achtergelaten, maar een man en een meisje, die bij den schoorsteen stonden. Zij waren dicht bij elkaar, het meisje met haar rug geleund tegen het marmer; de ander — een slanke, knappe, goed gevormde man met zwart haar — voor haar staande met haar hand op haar schouder. En ik hoorde heel duidelijk Donna Philbrics stem, terwijl zij onbewust van mijn plotselinge komst, ernstig in Robert King's gelaat keek.

„Alsjeblieft nu niet, Bob. Alsjeblieft — nu niet,” sprak zij.

Ik keerde mij snel om en liep door de groote hal naar de biljartkamer. Daar ging ik naar het raam en neerziende op het zonnige grasveld, voelde ik een smart, als een lichamelijke pijn, mij in het hart grijpen.....

VIERDE HOOFDSTUK.

Dien avond stond het in de kranten; in de meeste met een in het oog vallend, drie kolom breed hoofd met Hals portret, door onverklaarbare middelen verkregen, terwijl zijn verhaal in de meest dramatische termen der journalistiek gekleed was.

De kranten bereikten ons met de vroege avondtreinen en John bracht mij een nummer met mijn bagage, die ook was aangekomen. Ik was alleen in mijn kamer, na een wandeling door de tuinen.

King was naar de stad vertrokken; dat hoorde ik van den knecht; en later had hij getelefoneerd dat hij Barnaby had gesproken, maar geen van beiden zou dien avond bij ons komen, omdat er werk was te doen. Dat leek mij vreemd, maar toen schonk ik er niet veel aandacht aan; en ook las ik Hal's verhaal niet in de kranten, om de eenvoudige reden, dat Hal mij bij zich liet roepen juist toen de krant kwam en ik het ding niet mee naar hem toe wilde nemen.

Toen hij naar de kranten vroeg, raadde ik hem aan ze niet voor den volgenden dag te lezen, en Donna zelf spraker niet over.

Wij brachten den avond samen door. Dokter Graham nam vroeg afscheid — tot mijn groote voldoening, want ik was begonnen hem in alle opzichten als een vijand te beschouwen. Maar de tante, van wie ik had gehoord, voegde zich bij ons, na den dag in haar kamer te hebben doorgebracht en het speet mij bijna haar in ons gezelschap te hebben, want zij was een zenuwachtig, druk schepsel, dat slechts een nadeeligen invloed op Hal kon hebben.

Ik begreep nu snel uit het gesprek bijzonderheden omtrent de familie-omstandigheden, waarmee ik onbekend was. Vader en moeder waren dood. Tante Charlotte, zooals ze haar noemden, was de zuster van den vader en zij had vele jaren met de kinderen gewoond, die een groot inkomen bezaten uit de bezittingen van hun vader. Die familiebezittingen waren onmiskenbaar zeer groot, hetgeen bleek uit toevallige opmerkingen.

Hal was naar de Universiteit geweest tot voor een jaar, toen hij ziek werd en de koorts hem leelijk te pakken had gehad. Hij had daarna hevig geleden aan hetgeen dokter Graham een toestand noemde, grenzend aan zenuwputting. Hij was gedeeltelijk in zooverre hersteld, dat hij zich kon bezighouden met F. Nelson's verkiezingsstrijd voor het senatorschap, waarin hij vurig belang stelde en hij gaf zijn beste krachten aan het schrijven van verkiezingslectuur en voor de kranten, in actieven strijd tegen den kerel, Bain genaamd. Hij leed nu vreeselijk door het overwerkt zijn en zijn toestand was ontegenzeggelijk ernstig.

Hij leek echter niet altijd op een zieke. Hij was in 't geheel niet mager en had een goede kleur, en behalve in tijden van de grootste overspanning, vertoonde hij niet al te zeer de abnormale symptomen van zijn ziekte. Doch het was maar al te duidelijk, dat hij uiterst zwak was, met die bijzondere verraderlijke zwakte van een ondermijnd zenuwgestel.

Wij praatten dien avond veel samen. Ik trachtte hen allen op te beuren. Wij deden pogingen om niet de gebeurtenissen van den dag te bespreken, iets dat zooals vanzelf spreekt, vruchteloos was. Wij brachten een vrij pijnlijken avond door en toen ik ten slotte naar mijn kamer ging, was ik zelf ietwat gedrukt.

Maar de morgen bracht een toestand, dien ik tenminste niet had kunnen voorzien en de ontwikkeling van het geval was schokkend genoeg. Mij de belofte aan Judson Bain herinnerend — gedaan in den tijd van de ruzie in zijn kantoor — had ik in het kleine hotel van Hazelhurst — zooals het plaatsje heette — getelefoneerd dat ik, in geval men mij noodig had, in de woning der Philbrics zou zijn.

Ik had niets gehoord van mijn tegenstander, die mij op zoo ruwe wijze op het pad had gebracht, dat ik nu niet met tegenzin bewandelde. Maar toen ik in de bibliotheek kwam — nadat John mij voor den nieuwen dag had gewekt — vond ik daar reeds King en Barnaby, met belangrijk nieuws.

Zij hadden de ochtendbladen en op een in het oog vallende plaats op de eerste bladzijde, vond ik mijn eigen aandeel in de gebeurtenissen van den dag op verrassende wijze weergegeven. Ik werd beschuldigd Bain en Scancey in hun kantoor te Hazelhurst te hebben aangevallen. De zaak stond in verband met het geval Philbric en het doodschieten van Salver; maar daar mijn ruzie met Bain had plaats gevonden

vóór het nieuws van het doodschieten van Salver de stad had bereikt, werd ook hiervan iets min of meer geheimzinnigs gemaakt.

Het verhaal van mijn ruzie was natuurlijk van Bain en Scancey gekomen en ik begreep in het eerst niet, waarom er geen wettelijke maatregelen tegen mij waren genomen. Maar toen ik van het verhaal van mijn zaak gekomen was aan het laatste nieuws omtrent de Philbrics, vergat ik mijn aandeel zelf bijna.

Barnaby, die een dikke, grijze, flink uitzierende man van een jaar of acht-ndertig was, ietwat kaal, maar er overigens meer als een vechter dan als een geleerde uitzierende, vestigde mijn aandacht op den ernst van het nieuwe aspect van het geval, voor ik tijd had gehad dit in te zien.

„Hal heeft nu een wapen in Bains handen gegeven,” zei hij laconiek.

„Hoezoo?” vroeg ik.

„Hij heeft juist in Bains hand gespeeld,” zei King.

„Als hij maar had gewacht voor hij sprak,” zei de rechtsgeleerde, „dan hadden wij een eenvoudige zaak gehad, waarin alleen te bewijzen was dat de jonkman Salver in noodweer had gedood, terwijl niemand er eenig belang bij had het tegendeel te bewijzen.”

Mijn blik viel op een regel aan het hoofd in de krant, die hun aandacht geboeid hield en mij den adem benam.

„U bedoelt” — begon ik.

„Ik bedoel dat Bain nu alle reden ter wereld heeft om te trachten te bewijzen dat Philbrics verhaal valsch is.”

„En zal hij het probeeren?”

„Hij is reeds begonnen.”

„Hij heeft het verhaal van de brieven ontkend,” zei King.

„Hij spreekt in het wild — zoo wild dat de kranten zijn woorden niet precies durven aanhalen. Zij durven het nog niet. Maar vandaag zullen zij het doen, Randall. Bain beschuldigt onzen vriend van moord en hij heeft het op zich genomen als aanklager op te treden.”

Het was de regel, dien ik in de krant had gezien.

„Maar zij kunnen zulk een aanklacht niet volhouden,” antwoordde ik.

„Wat zij zouden kunnen doen met de eenvoudige beschuldiging van moord is ook een open vraag,” zei Barnaby. „Maar zij hebben een slim verhaal bedacht, dat vreeselijk moeilijk te bestrijden zal zijn. Zij beweren dat zij Salver naar Hal gestuurd hebben met een mondelinge boodschap om hem te waarschuwen enkele dingen, die hij had gezegd, terug te trekken.”

Ik liet de krant vallen.

„Zij beweren Molm Salver gezonden te hebben?”

„Ja. Zij erkennen dat hun kantoor bestolen is, maar beweren dat het slechts een toevallige gebeurtenis was. Maar zij zeggen en zij willen de beschuldiging op dien grond voortzetten, dat Philbrics verhaal van de brieven, waarin zoo-genaamd een samenzwering hunnerzijds tegen Fenelon stond, een pure fantasie van Philbric is.”

„Die gelegenheid hebben zij,” sprak ik.

„Die hebben zij zeker,” riep King uit, meer opgewonden dan ik hem ooit had gezien. „Maar zij hebben den allerslimsten weg ingeslagen — en den meest ellendigen. Zij beweren niet dat iemand uit de familie en van de reputatie van Hal Philbric een gewone leugenaar en een moordenaar is. Zij nemen een veel gvaarlijker standpunt in. Zij beweren, Randall, dat onze jonge vriend krankzinnig is.”

Ik kan nauwelijks den schok beschrijven, dien deze woorden mij gaven. Ik zal het niet probeeren. Ik kon niet antwoorden en ik luisterde vol schrik naar de punten in de zaak, die de rechtsgeleerde opnoemde en die mij deden begrijpen hoe ernstig de toestand was.

„Hal is langen tijd ziek geweest met zeer ernstige symptomen,” zei Barnaby. „Iedereen weet dat. Hij is een vijand van Bain en zijn laatste ziekte-aanval is veroorzaakt door zijn heftig optreden tegen dezen man. De menschen zouden niet zomaar een misdadaad toeschrijven aan een jongen als Hal. Maar zij zouden niet verbaasd zijn als zijn geest was geschokt. Er is nog geen spoor van bewijs om Hals verklaring te steunen omtrent datgene wat Clarence Salver gisteren hierheen bracht, en Scancey — hij is de slimste van de twee — is glad genoeg om oogenblikkelijk de aanklacht van krankzinnigheid nog waarschijnlijker te maken, door te verklaren dat Salver hun agent was en dat zij volkomen op de hoogte waren van zijn boodschap hierheen.

Salver kan zelve nooit meer getuigenis afleggen. Het meisje wier naam door Bains samenzwering in verband was gebracht met dien van Fenelon, is verdwenen en eveneens de gebochelde, die Hal Salvers boodschap heeft gebracht. Wij kunnen hen niet vinden.”

„Het is duivels slim bedacht,” zei King.

„Dat is het zeker,” zei de rechtsgeleerde.

„Maar het ergste van alles is,” zei King, „dat de uitwerking op Hal zelf noodlottig kan zijn.”

Terwijl wij daar zaten, kwam de sheriff, mijn vriend van den vorigen dag, het huis binnen met het bevel dat ik hem moest volgen om te antwoorden op de aanklacht, die tegen mij was ingediend.

Ik was blij met de komst van den man der wet. Het zou mij een kans geven weer eens tegenover Bain te staan en er waren weinig dingen, die mij aangenamer waren. Ik had den vorigen dag geen bepaalde aanklacht tegen hem ingediend, maar ik zou het nu doen.

Zowel King als Barnaby waren verrast door Bains optreden, maar Barnaby schelde dadelijk een advocaat op, die in Hazelhurst met hem samenwerkte en vroeg hem mij naar het verhoor te vergezellen. Hijzelf had genoeg te doen met de zaak van Hal. Ik wilde niet dat King ook meeding, ofschoon hij het aanbood.

Een kwartier na de komst van den sheriff waren hij en ik op weg om in de stad te ontbijten.

Mijn metgezel was een man met gezond verstand. Hij vertelde mij dat zijn naam Clousen was, en weldra waren wij samen op den besten voet. Hij zei dat Bain er den vorigen dag erg op had aangedrongen dat mijn zaak spoedig ter hand genomen zou worden, en hijzelf, als sheriff, had mij toen al moeten halen, als iemand maar had geweten dat King mij naar The Hazels had meegenomen. Ik was in Kings auto gezien, maar daar ik een vreemde was en niemand had begrepen, dat King het plan had mij naar het huis der Philbrics mee te nemen, hadden zij in de stad naar mij gezocht.

Wij bereikten het dorpsotel en Clausen wachtte terwijl ik een kop koffie dronk. Toen vertrokken wij onmiddellijk naar het bureau der plaatselijke justitie. Daar wachtte mij een verrassing.

Mijn advocaat, wiens naam Cole was, kwam mij dadelijk tegemoet — een jonge kerel met scherpe oogen en een stevigen handgreep. Zijn eerste begroeting was een lach.

„De aanklacht tegen u is ingetrokken, Mr. Randall,” zei hij. „Het is geen tien minuten geleden dat een advocaat uit het dorp hier ten tooneele verscheen — optredend voor Bain — en verzocht, dat de aanklacht geschrapt zou worden.”

Dit was zoo verbazingwekkend, dat het argwaan opwekte. Toen kwam een gedeeltelijke verklaring. Bain en Scancey waren plotseling uit het dorp weggeroepen. Scancey was naar de stad gegaan. Maar omtrent Bain ging een vreemd verhaal. Ik hoorde het echter niet voor ik mijn eigen aanklacht tegen de twee mannen had ingediend met alle noodige formaliteiten, beseffend dat ik alles moest doen om hun strijd tegen mijn vrienden te verzwakken. Toen, geheel bevrijd van de aanklacht tegen mij, ging ik met Cole naar zijn bureau en luisterde naar een vreemd verhaal.

Den dag te voren — zooals Sheriff Clausen mij reeds had verteld — was Bain bijna dol van opgewondenheid geweest om de aanklacht tegen mij vol te houden en hij had getracht die aanklacht te doen voorkomen als een poging om hem zwaar lichamelijk letsel toe te brengen. Scancey had zijn aanklacht in minder ernstigen vorm opgesteld en had getracht Bains woede te kalmeeren.

Vreemd genoeg was geen van beiden het bericht meegedeeld dat Salver op The Hazels was doodgeschoten vóór ze hun aanklacht tegen mij hadden ingediend, daar niemand lust had hun het verhaal van de brieven te vertellen.

Nadat zij het echter van een verslaggever hadden gehoord, was het zeer natuurlijk dat zij tijdelijk de minder belangrijke zaak met mij vergaten.

Zij wilden echter geen verklaringen voor de avondbladen geven, behalve een algemeene ontkenning van Philbrics verhaal, en toen hadden zij den namiddag en den halven avond alleen in hun kantoor doorgebracht, niemand ontvangend, tot zij de verslaggevers weer hadden binnen gelaten tegen middernacht en het verhaal hadden gedaan dat in de ochtendbladen stond.

(Wordt vervolgd).

GEZICHT OP KAMPEN EN DE KOORNMARKTSPOORT.

POORTEN VAN KAMPEN.

HOEWEL het oude Kampen niet meer, als voorheen, genoemd kan worden „Neêrland's rijke torenstad", prijkt het toch nog met een aantal fraaie poorten en torens, dat menige oude veste thans noode mist. Zij, die oog hebben voor silhouet, zullen, wanneer zij Kampen's schilderachtig stadsbeeld van den „overkant" af zien, het betreuren, dat door vandalisme en onoordeelkundige bebouwing ook het schoon van deze stad veel geleden heeft. Zij zullen evenwel toch óók nog de bekoring ondergaan van het aantrekkelijke, dat haar nog gespaard is gebleven. Want met haar elegante torenspitsen, mooie kerkbeuken en groene boomenrij, waartegen de monumentale Koornmarktspoort door haar witte kleur zich zoo frisch afteekent, bezit de IJsselstad nog een heerlijk stedenschoon.

Wanneer wij op een helderen zomerdag, een dag van hemelblauw en zonnegoud, op Kampen's IJsselbrug staan, dan genieten we van de grootsche rivier, van het mooie zich spiegelende stadsbeeld, van de landelijke oevers, van het

schilderachtige Ganzendiep met zijn blanke atmosfeer, van het vergezicht op Wilsem's vredig gelegen kerkje, van Gelderland's flauw-blauwende heuvels.

* * *

Meermalen hadden we het genot de prachtige boottocht van Rotterdam naar Dordt te maken en dikwerf werden we verrukt door de Zeeuwsche stroomen met hunne onafzienbare zeearmen, eindeloze perspectieven, van luchten, woest wentelend water, en machtige horizonten, waaraan driemasters met hunne sierlijke tuigage van raa's touwen en masten zoo'n ongemeene aantrekkelijkheid weten te geven. En dat spel van licht en schaduw, van atmosfeer en kleur was ons van een ontroerende schoonheid.

Maar toch, wij zeiden het reeds, ook de IJssel voor Kampen bezit een rivierenschoon van een mooie situatie. Ja, de aanblik van Holland's rivieroevers, is Holland op zijn mooist!

Dat is iets wat de anders toch heerlijke Veluwe niet vermog te geven.

En of de zomerzon het al in gloed zet, of dat de winter zijn sneeuwkleed spreidt, of dat de stormwind de hooge golven op de rivier doet dansen, — altijd weer is Holland's rivierland mooi.

En wanneer dan oude monumenten van bouwkunst de sprekende motieven zijn in de gebouwengroep van een mooi-aan-het-water-gelegen stad, waaraan, om slechts eenige te noemen, Hendrik Avercamp (de Stomme van Campen), Jan van Gooyen, Albert Cuyp en Jacob Maris hunne heerlijkste scheppingen hebben ontleend, dan gaat er niet alleen een ongemeene bekoring van zoo'n stadsbeeld op den aanschouwer uit, neen, onwillekeurig spreekt dan ook tot hem de historie, — want die oude gebouwen, ze hebben ons altijd zoo veel te vertellen!

* * *

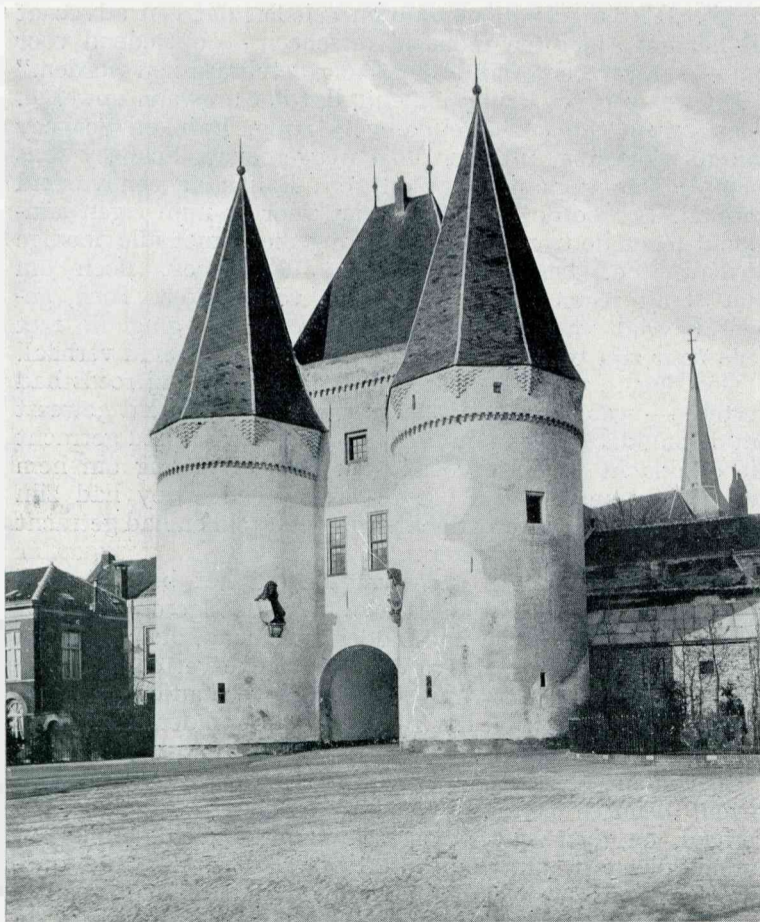
Planteekeningen uit vroeger eeuwen van Kampen laten ons zien, dat de oude veste niet minder dan zeventien vestingpoorten telde, waarvan er elf aan de IJsselkade 1) waren gebouwd.

Van deze zeventien poorten is ons nog een drietal overgebleven, n.l. de Koornmarktspoort aan de IJsselkade en de tot Renaissance-monumenten verbouwde Cellebroeders- en Broederpoort. Beide laatstgenoemden sieren nog heden Kampen's plantsoen aan de Westzijde der stad.

DE KOORNMARKTSPOORT.

Dit monument is de oudste poort, welke Kampen nog bezit en, als de naam aanduidt, aan de Koornmarkt, de oudste markt der stad, gelegen.

Wanneer wij een oogenblik bij dit gebouw verwijlen en wij zien dan in onze verbeelding de reeks van poorten met muren, bastions- en bolwerken, die vroeger aan de IJsselkade hebben gestaan, dan wordt het ons eenigermate duidelijk, dat het Kampen der Middeleeuwen niet alleen een buitengewoon schilderachtigen aanblik heeft gehad, maar dat het met zijn

DE KOORNMARKTSPOORT, BUITENZIJDEN.

„beslagen poorten” ook geducht versterkt moet zijn geweest.

Echter, dit aspect verdween toen men omstreeks 1840 de stad „ontmantelde,” en men bijna al haar poorten, grootendeels haar muren en al haar bolwerken sloopte, maar waarbij gelukkig! ook de Koornmarktspoort behouden bleef. En dit mag wél als een gelukkig feit worden aangemerkt. Want in deze poort bezit Kampen nog hèt geschiedkundig monument, hetwelk ons inlicht aangaande de vroegere middeleeuwse IJsselpoorten van Kampen; die gebouwen toch kwamen met hunne bouwvormen overeen met de Koornmarktspoort.

De plaats waar genoemde poort staat is voor de topografie der plaats van bijzondere beteekenis. Want vóór dat Kampen een brug over den IJssel had doen leggen 2), was bij meergenoemd poortgebouw gelegen het pontveer op den rechter oever, destijds genoemd het veer op Uterwijk 3).

Op dezen rechteroever, recht tegenover de Koornmarktspoort, vinden we thans nog de oude boerenhofstede, welke met haar hoge boomen reeds op de oudste plattegronden voorkomt. En nu wagen we hier de onderstelling, dat we in deze hofstede, die oude bouwvormen bezit, nóg, evenals reeds in 1540, hoge boomen bij den ingang heeft staan en nog heden ten dage „de Hooge boomen” wordt genoemd, het voormalige veerhuis hebben te zien.

De hoeve „De Hooge boomen” kan zich dus beroemen op een geschiedenis van bijna vijf eeuwen!

Bekijken we de poort wat van naderbij. We zien dan, dat ze is opgetrokken in een stijl, die juist door zijne buitengewone soberheid bekoort, terwijl die bekoring nog wordt verhoogd door de fraaie verhoudingen en de wel weinige, maar geestig werkende details.

Beeldhouwwerk of rijk geprofileerde geledingen versieren het gebouw niet. 4). Enkel metselwerk; slechts een uittanding breekt het gevelvlak. Overigens is hier alleen datgene aanwezig wat nódig was: muren en dakschilden, meer niet. En met die eenvoudige middelen hebben de bouwmeesters van dit utiliteitswerk gesticht een monument van groote aantrekkelijkheid. Wellicht werd dit stuk vestingbouwkunde een kunstmonument, juist, omdat hier de utiliteitsidée de architectuur beheerscht. Zoo zien we ook met dit bouwwerk bewaarheid Albrecht Dürer's woorden: „Der Nutz ist ein Teil der Schönheit.”

Een nuchter verdedigingswerk, een simpele poort van baksteen gemetseld, zóó had ze kunnen zijn. Maar de talentvolle bouwmeesters kwamen hier boven het alledaagsche uit, zij gaven architectuur!

Wanneer we langs de cilindrische torenvoeten naar boven zien, dan worden we getroffen door de fraaie uittandingen, die bij de voeten der dakschilden juist samenvallen met de zijden van den omgeschreven achthoek, welke den cirkelvormigen plattegrond van ieder dezer torens omsluit.

Men verlangde de pyramidale spits, dus het vlakke torenschild en niet het gebogene van het kegelvlak, wat voor leibedekking zich minder goed eigent.

En om dát nu te bereiken maakte men die geestige uittandingen. Hoe rationeel koos men toch zijne versieringen! Die moesten zich logisch ontplooien uit de constructie!

En op voortreffelijke wijze werd dit alles uitgevoerd. Dit meesterstukje van metselaarskunst werd, vóór het gemaakt werd, bestudeerd! — want weet wel, lezer, toen de metselaar op den steiger het onderste steentje van iederen uitbouw in de kalk vlijde, was door hem reeds volkomen bepaald de plaats van elk ander steentje dezer uittanding, welke aan de bovenzijde wiskundig juist moest samenvallen met een der zijden van den omgeschreven achthoek.

En zie nu eens hoe fraai die metselaar met dit werk is geslaagd. Wie de taal der oude steenen verstaat, is het zien dezer uittandingen een genot!

De oorspronkelijke poort is het middengedeelte, rechthoekig in plan en opstand. Dit dagteekent van ± 1337 toen de vestingwerken aan de IJsselkade werden gebouwd. Beide cilindrische torens

zijn van lateren tijd en dagteekenen vermoedelijk uit het midden der 15e eeuw.

Boven den ingang bevindt zich een, nu dichtgemetselde nis, afgesloten door een spitsboog. In deze voormalige nis heeft vroeger vermoedelijk een heiligenbeeld (wellicht dat van St. Nicolaas) gestaan.

Aan de Stadzijde, dus van de Koornmarkt af, zien we de volledige breedte van het oorspronkelijke poortgebouw van 1337, met zijn elegant trapezium-vormig dak. Uit de afbeelding op de volgende bladzijde blijkt ook, dat de cilindrische torens later tegen de oorspronkelijke poort zijn aangebouwd.

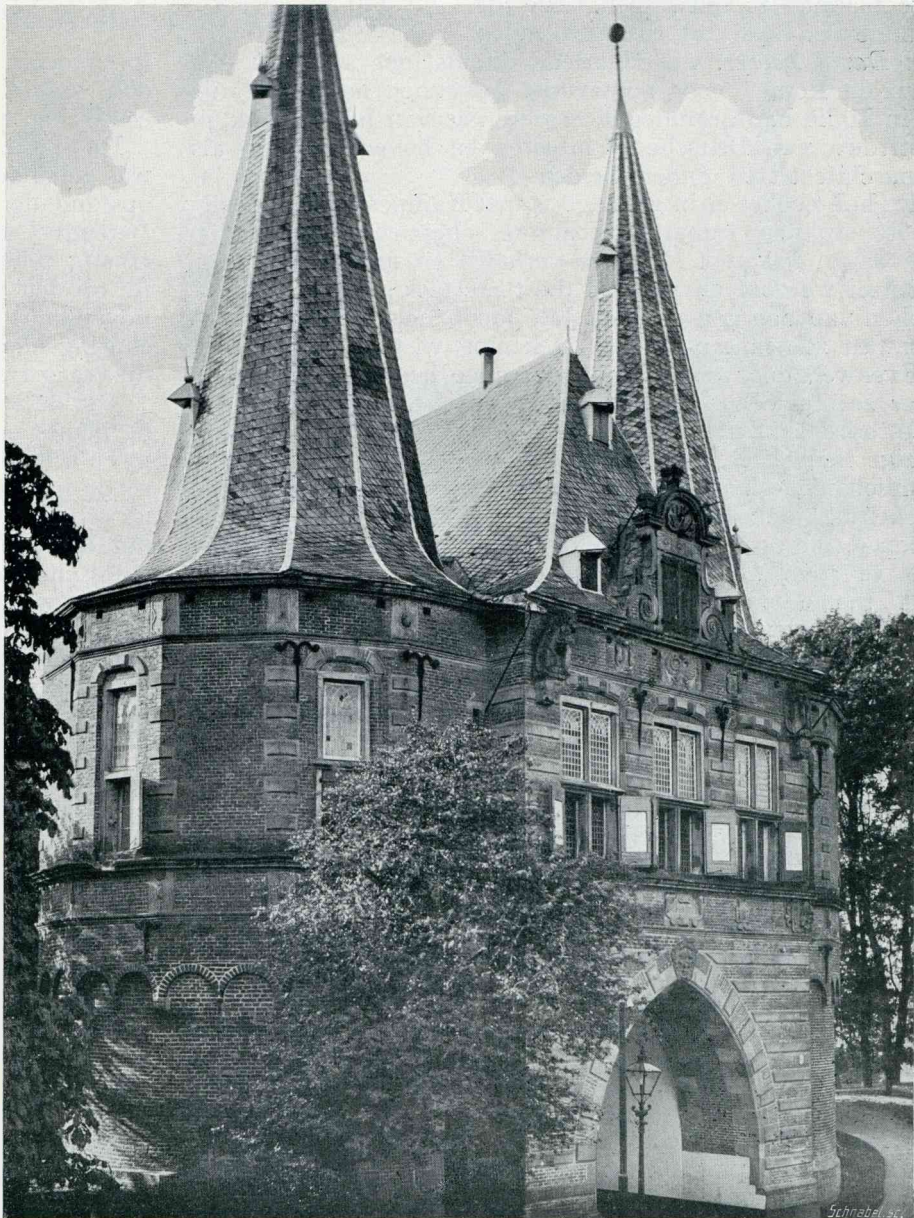
De doorgangsoeningen, alsmede het daartusschen geslagen ton-gewelf zijn alle halfcirkelvormig en van lateren tijd; het oorspronkelijke kruisgewelf is grootendeels nog achter het tegenwoordige ton-gewelf en zijn rechtstandsmuren te zien.

Deze poort bezit niet meer de kleur der warm roode baksteen. Ze is met kalk helder gewit. Dit is, de Kamper Courant maakte al eens zeer terecht die opmerking, niet tot haar nadeel geschied. Want de schaduwen der voegjes en uitmetelingen geven nu een prettig paarsche kleur op de helder witte fond van den muur en hare monumentale lijnen spreken daardoor met een krachtig accent.

Nu bestaat aangaande de witte muren dezer poort een algemeen gangbare, maar verkeerde meening, en die wenschen wij hier ter weerspreken.

Deze poort zou, zoo wordt ten onrechte beweerd, zijn gewit, omdat zij vroeger, als „veerpoort” dienende, daardoor dan, vooral des avonds, voor den veerman meer zichtbaar zou zijn geweest. Wat is echter het geval?

Toen ongeveer 1840 de populaire en bekwame stadt-architect *Nicolaas Plomp* de vestingwerken van Kampen grootendeels liet afbreken, en hij de Koornmarktspoort ongeschonden liet staan, heeft deze architect, met zijn voorliefde voor witte muren, deze poort doen witten. Op een schilderij van

DE CELLEBROEDERSPOORT, BINNENZIJD.

± 1830, waarop nauwkeurig kleur en architectuur van dit gebouw zijn aangegeven, zien wij dit monument dan ook nog in de oorspronkelijke roode baksteenkleur, dus ongewit.

Over het witten van muren kan verschillend worden gedacht. Maar aan Plomp's sympathie voor gewitte gevels dankt Kampen niet alleen menig frisch en kleurrijk stadsgezicht, ook is daardoor de monumentale Koornmarktspoort geworden een bouwwerk met een krachtig sprekend decoratief karakter.

DE CELLEBROEDERSPOORT.

De beide Renaissancepoorten van Kampen grenzen aan een plantsoengedeelte, hetwelk in weerwil van onkundige veranderingen, toch den wandelaar nog bekoort.

Voor we echter deze monumenten van bouwkunst gaan beschrijven, eerst een kort woord over genoemd plantsoen. 5)

Toen Kampen in 1830—1834 werd ontmanteld en men ook aan de Westzijde der stad de muren met aarden wallen wenschte te slechten, had men de goede gedachte voor dit belangrijke werk, hetwelk voor langen tijd een groot gedeelte van Kampen's Stedenschoon zou bepalen, een kunstenaar van groot gezag op te dragen de daarvoor noodige plannen te ontwerpen. Hiertoe wendde men zich tot den beroemden *Jan David Zocher*, van Haarlem, die als jong architect den „prix-de Rome" voor bouwkunst gewonnen had, te Parijs en in Italië had gestudeerd, eerlid was van het Koninklijk Instituut van Britsche architecten en bovendien zich als tuinarchitect had onderscheiden.

En hoè Zocher er in geslaagd is met Kampen's plantsoenen mooie stukken tuinarchitectuur te scheppen, weten ouden van dagen nog met liefde te verhalen en dit zien we nog, wanneer we voor ons hebben die teere teekeningen en schilderijen van den gevoelvollen *Jan Jacob Fels*, die zijn mooie Kampen zoo met piëteit in teekening wist te brengen.

Evenwel, door ondeskundige handen heeft Zocher's werk later zeer geleden; — nog op enkele plaatsen zien we den meesterhand. En hier denken we dan aan die nog aanwezige heuveltjes, waarop hij dan een koepel of een ronde familiebank, overdekt door een treurboom, plaatste; — we denken aan de nog bestaande fragmenten der mooie heestergroepen, die op Fels' teekeningen nog in har volkomenheid zijn te zien. Door deze heester-partijen toch had Zocher zulke mooie perspectieven en intieme laantjes weten te maken en het uitzicht op onaanzienlijke gebouwen zoo goed weten te maskeeren.

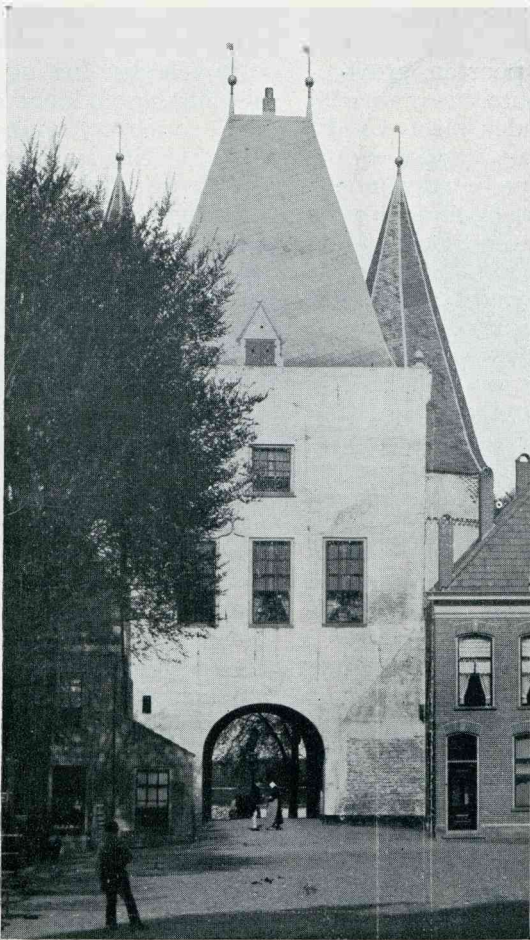
Maar, als gezegd, ook dit plantsoengedeelte bezit toch nog een groote aantrekkelijkheid, waartoe beide prachtige poorten krachtig medewerken.

Het is ons niet bekend wie er voor geijverd heeft deze beide plantsoenpoorten te sparen. Maar dat men heeft moeten strijden voor het behoud dezer monumenten mag wel als zeker worden aangenomen, want men was toen in den tijd van het „slopend Nederland."

Het wil ons voorkomen, dat Zocher, te Kampen zijnde, zijn invloed heeft aangewend om beide plantsoenpoorten te behouden. Immers het moet hem als bouwkunstenaar pijnlijk zijn geweest, die meesterwerken van oud-Hollandsche bouwkunst te doen sloopen.

En vooral zal hij o. i. voor het behoud daarvan hebben geijverd, omdat het onnoodig was die poorten af te breken en hij natuurlijk heeft gezien, dat beide monumenten in zijn te maken plantsoen motieven zouden zijn van groote decoratieve waarde.

Dàarvoor was Zocher kunstenaar! En dat hij daarin dan goed heeft gezien, zal ieder toestemmen, die ter plaatse

KAMPEN. KOORNMARKTSPOORT
GEZIEN VAN DE KOORNMARKT AF.

de monumenten met hunne situatie in oogenschouw neemt. 6)

* * *
De Cellebroederspoort bezit een decoratieve architectuur. De architect heeft als kind van zijn tijd, toen hij in 1615 het ontwerp voor dit gebouw te maken had, zich meer door het decoratieve dan door het monumentale laten leiden. Toen in 1465 Kampen aan de westzijde der stad een gracht liet graven en daar nieuwe vestingmuren en poorten bouwen liet, werd op de plek, waar nu de Cellebroederspoort staat, een middeleeuwsch poortgebouw, de Horst- of St. Nicolaaspoort gebouwd.

In 1607 werd door de stedelijke overheid besloten deze poort te doen afbreken en haar door een andere te doen vervangen. Daartoe werd aan *Thomas Berendtsz*, schilder en gezworen landmeter van Overijssel, opdracht gegeven, waarvoor hem „voor synen dienst om het project van de Cellebroederspoort op verscheiden manieren te maken ende andere diensten die stadt bewesen" betaald werd zestien heeren ponden van twintig stuivers. 7). En hoewel men toen er over dacht een geheel nieuwe poort te bouwen, maakte Berendtsz een ontwerp voor gedeeltelijke verbouwing en dit ontwerp werd ook uitgevoerd.

Want wanneer we bedoelde poort meer dan oppervlakkig beschouwen, zien we, dat de beide oude cilindrische torenvoeten nog overblijfselen der 15e eeuwse poort zijn; ook vinden we hier nog fragmenten van een middeleeuwschen muur met overkraging.

De architect was dus zeer beperkt bij het ontwerpen; hij was gebonden aan het grondplan en gedeeltelijk ook aan den opstand der poort van 1465. Maar die moeilijkheden heeft Berendtsz schitterend overwonnen. Want wie het monument ernstig bekijkt, wordt getroffen door de mooie wijze waarop hij op den voet der middeleeuwsche poort een Renaissancebovenbouw heeft weten aan te brengen. Nergens is de aansluiting hinderlijk of gezocht; integendeel: de oplossing van dit vraagstuk werd gevonden op een logische en artistieke wijze.

Aan de Stadszijde is de fraaie geveltop, welke de gevel aan de plantsoenzijde niet meer bezit, nog aanwezig. Hoe ongemeen schilderachtig de werking dezer poort met haar warmroode baksteen, afgewisseld door de lichtkleurige zandsteen, is, wordt eenigermate door de afb. op de vorige bladz. verduidelijkt. Het voorgebouwde middengedeelte bezit nog de gothische spitsboog, die echter door zandsteenen blokken en een leeuwenkop als sluitsteen, een 17e eeuwse karakter heeft gekregen. In het fries, onder de drie kruisvensters, zien we twee maskers en drie cartouches, waarvan de middelste het jaartal van de verbouwing MDCXVII, draagt. De scherpgeprofileerde kruisvensters worden bekroond door ontlastingsbogen, waaronder tympanvullingen. Het fries onder de dakgoot bezit ook Cartouchen, hiervan heeft de middelste de Deutsche Rijksarend als wapen, nog herinnerend aan den tijd, dat Kampen een Keizerlijk vrije Rijksstad was.

Onder de dakgoot zijn op beide hoeken twee leeuwen (schildhouders van het Kamper wapen en het stadsschild) op storende wijze aangebracht. Deze leeuwen heeft Berendtsz daar niet laten aanbrengen, maar zeer waarschijnlijk heeft men, toen men in 1839 de buiten-Venepoort had afgebroken, de leeuwen van die poort hier geplaatst.

Aan de plantsoenzijde bevindt zich de zeer merkwaardig voorgemetselde bovenbouw, een motief, uit den houtbouw afkomstig.

Oorspronkelijk werden veelal de vestingpoorten van de buitenzijde, dus daar waar de vijand moest worden geweerd, van dergelijke uitbouwsels, mesekouw genaamd, voorzien. De bodem daarvan kon gedeeltelijk verwijderd worden, waardoor men van bovenaf den vijand, aan den voet der poortmuren staande, dan bestrijden kon. Deze mesekouw is

hier als decoratief element in het metselwerk verwerkt en nu is het interessant te zien hoe hier de zandsteenconstructie nog duidelijk haar voorganger, den houtbouw, verraadt.

Dergelijke voorbouwsels vinden we nog aan vele slotpoorten, aan de Sassenpoort te Zwolle, de Koppelpoort te Amersfoort, de Heilige Kruispoort te Brugge enz. 8)

Was Th. Berendtsz de ontwerper van dit monument, Meester Berent Gerrits was de man, die het beeldhouw- en metselwerk vervaardigde, waarvoor hem werd betaald vijf heeren ponden en zes stuivers, zooals ons de stadsrekeningen mededeelen.

Deze poort is rijk versierd door profileering en beeldhouwwerk, maar vooral is het de mooie kleurverdeling, die het monument zoo prettig doet harmonieeren met het groen van boomen en heesters, waardoor ze op het eind van den Cellebroedersweg een schilderachtig stadsgezicht biedt, dat steeds weer den aanschouwer boeit.

DE BROEDERPOORT.

Wanneer we van de hierboven omschreven Cellebroederspoort af door het plantsoen in Noordelijke richting wandelen, trekt al spoedig onze aandacht een poortgebouw, waarvan vier slanke torenspitsen boven het boomgewas uitkijken. Dit gebouw is de Broederpoort, die gelegen is aan den Broederweg, welke weg genoemd is naar de in dit stadsgedeelte gelegen voormalige minderbroederskerk.

Ook van de Broederpoort is Thomas Berendtsz de architect.

Toen in 1615 de stad besloot een woning op de ook hier toen reeds aanwezige middeleeuwsche poort te bouwen, „tot ornament van de stad”, liet men, zooals men dit ook met de Cellebroederspoort gedaan had, ook hier het ondergedeelte van het poortgebouw bestaan, bouwde daarop de verlangde woning en verhoogde de vier hoektorens, welke het gebouw flankeren.

Ook hier zien we aan de stadzijde de middeleeuwsche spitsboog behouden. De kruisvensters, door Berendtsz aangebracht, zijn helaas ± 1830 door de tegenwoordige houten ramen vervangen.

Over het geheel is deze poort soberder van architectuur dan die aan den Cellebroedersweg. De topgevel der Broederpoort (stadzijde), wat inconstructief, heeft veel overeenkomst met die, welke Anthonie van Obbergen (van Mechelen) aan het Tuighuis te Danzig maakte in 1605.

De plantsoenzijde werd in 1714 veranderd. Men heeft toen daar de spitsboog vervangen door de gedrukte korbog, het muurwerk daarboven aangebracht, waardoor allicht een geestig gemetselde voorbouw moest worden verwijderd. Ook heeft men toen den topgevel afgebroken en daarvoor de nog aanwezige onbeduidende kroonlijst gemaakt.

Onder deze dakgoot zien we nog een stukje metselwerk van Berendtsz's ontwerp. Hieruit blijkt ook weer hoe graag deze architect horizontale zandsteenbanden in het metselwerk plaatste.

Bizonder sprekend zijn de uitgebouwde, en weer door zandsteenblokken versierde, hoeken der torenmuren, waarop de gebogen daklijnen hare geboorte vinden.

De beide fraaie zandsteenleuwen, welke op het 18e eeuwse muurwerk staan, behooren niet tot het oorspronkelijke bouwwerk. Zij sierden vroeger den toegang tot de voormalige IJsselbrug aan den rechter oever.

De bovenverdieping der Broederpoort werd in 1465 bewoond door Gerardus Sas, praeceptor der Latijnsche school te Kampen.

Evenwel had deze poort later weer een andere bestemming, want we lezen, dat in 1697 het Chirurgijngilde er zijn gildekamer had.

Het steenhouwwerk van dit gebouw werd vervaardigd door *Crijn Coenraets*, die als beeldhouwer, vanwege de sobere architectuur, hier minder geven kon dan zijn gildebroeder *Gerrits* van de Cellebroederspoort.

Wèl is de Broederpoort een sober monument, echter boeit ze toch den kunstminnenden aanschouwer door hare elegante verhoudingen.

(Slot volgt).

A. J. REIJERS.

1) Oude Kampers noemden vroeger dan ook de geheele IJsselkade „de poorte”. — Men was daar immers altijd „an de poorte”.

2) De eerste IJsselbrug voor Kampen werd gemaakt in 1448, op de plaats der thans aanwezige brug.

3) Uterwyk (Uiterwijk) is het land, gelegen aan den rechter IJssel-oever, grenzende aan het oude dorpje Wilsen, in de richting benedenstrooms. Ook vindt men hier een oude hoeve, welke, evenals dit gedeelte van „de overzij”, Uterwyk wordt genaamd.

4) De beide zandsteenleuwen, welke het stadswapen en het stadschild vasthouden, zijn afkomstig van een der poorten, welke men ± 1840 heeft afgebroken.

5) Hier wordt niet bedoeld het fraaie Ziekenhuis-plantsoen, dat in 1915 door den bekenden tuin-architect L. A. Springer, werd aangelegd.

6) Naar men weet, werkte Zocher in den trant der Engelschen, Het plantsoen te Kampen wordt dan ook wel „het Engelsche werk” genoemd.

7) Th. Berendtsz overleed 10 Mei 1625, zooals op zijn grafsteen in de Bovenkerk te Kampen, alwaar B in het graf No. 78 werd bijgezet, te lezen staat. Deze grafzerk werd door schrijver dezes, destijds de restauratiewerken aan dit kerkgebouw leidende, gevonden. En dat dit hem een ontroerend oogenblik was, zal den lezer duidelijk zijn.

Omtrent Berendtsz en de door hem gebouwde Cellebroeders- en Broederpoort wordt verder verwezen naar het artikel van schrijver dezer regelen in het tijdschrift „Bouwkunst” jaargang 1910.

8) Om den vijand beter te kunnen afslaan, werden gewoonlijk de poortopeningen aan de buitenzijde smaller genomen dan die aan de stadzijde. Dit is ook het geval met de Kamper poorten.

De St. Servatiuskerk te Maastricht.

Verbetering.

Van geachte zijde maakt men mij attent op een onjuistheid in het onderschrift — waarvan ik geen drukproef ontving 1) — bij de afbeelding van de poort, welke toegang geeft tot de Schatkamer in de St. Servatiuskerk — zie „Buiten” van 4 Febr. j.l. bl. 55.

De aandachtige beschouwer zal trouwens aanstonds begrepen hebben, dat in dit onderschrift een „lapsus calami” oftewel schrijffout geslopen is. In het gebeeldhouwde tympanon uit de 12e eeuw is duidelijk genoeg de Christusfiguur, in zegenende houding, met den aureool te onderscheiden, gezeten op een regenboog en omringd door de attributen der vier Evangelisten.

F. W. DRIJVER.

1) Om redenen van technischen aard kunnen bezwaarlijk proeven der onderschriften worden gezonden. Trouwens — met de toezending van proeven wordt slechts zuivering van drukfouten beoogd. Red

KAMPEN. DE BROEDERPOORT, BINNENZIJDE.

ELSWOUT.

In den veelbezochten duinzoom ten westen van Haarlem, tusschen de nog altijd bekende uitspanning Kraantjelek en den Aardenhout, ligt het schoone landgoed Elswout, met zijn donker geboomte, waartusschen hier en daar witte duintoppen blinken, of rustige waterpartijen glinsteren, en weer elders te genieten valt van wijde uitzichten over het lageland ten oosten, met de huizen en torens der Spaarnestad.

Aan den straatweg van Overveen naar Aardenhout bevindt zich de hoofdtoegang tot dit kostelijke goed, die afgesloten wordt door een deftige 17de eeuwsche voorpoort. Deze heeft veel van haar schoonheid verloren; verdwenen zijn de guirlandes, verdwenen ook de beelden ter weerszijden van den doorgang, die vroeger den voorgevel sierden; verdwenen zijn ook de deftige bloemvazen, die de brug over de er voor liggende gracht flankerden. En het koepeltorentje, dat vroeger op dit poortgebouw prijkte, was heel wat sierlijker dan het tegenwoordige. Maar toch maakt Elswout's voorpoort nog een statigen indruk, die de teleurstelling, welke het 19de eeuwsche huis Elswout zelf den aanschouwer bezorgt, des te grooter maakt.

Het oorspronkelijke huis, dat recht achter de poort stond, was óók geen bijzonder indrukwekkend gebouw, maar toch veel karakteristieker dan het tegenwoordige. Het bestond uit een tamelijk hoog, in klassieke vorm opgetrokken middenstuk, welks voorgevel gevormd werd door een door vier zuilen gedragen zwaar frontispice, waartegen ter weerszijden twee nederige vleugeltjes van één verdieping waren gebouwd. Een vrijhooge stoep met dubbele trap lag voor de voordeur. Aan beide zijden van den in geometrische vakken verdeelden voorhof stonden kleine bijgebouwen.

Elswout heette aanvankelijk Molijn's hofstede, naar Daniel Dumoulin, een ondernemend arbeider, die door handel en huwelijk rijk geworden was, en in 1634 met den aanleg van het buitengoed begon. Twintig jaar later was 't weer uit met Dumoulin's rijkdom; hij moest zijn hofstede en goed verkopen. De nieuwe eigenaar, Gabriël Marcelis, ontving er in 1660 den tienjarigen prins Willem van Oranje en diens moeder. Een eeuw later werd Elswout nog eens met vorstelijk bezoek vereerd: in 1768 vertoefde er Willem V met zijn jonge vrouw. Meer dan dit weinige, en vrij-onbelangrijke, is van Elswout's geschiedenis niet te vertellen. De schoonheid van dit mooie plekje is er niet minder om. A. L.

De LUSTPLAATS ELSWOUT bij Overveen. 1746.

ELSWOUT IN DE ACHTTIENDE EEUW.

Een visioen, en de al of niet daarmee in verband staande gevolgen.

(Vervolg).

Ik was blij eindelijk te kunnen slapen. Maar helaas hielden oververmoeidheid en nerveuse spanning me nog uren wakker. Doodstil was het in en om het huis. Ik was overgeleverd aan mijn gedachten, die zelden zoo abnormaal gevoelig waren geweest, met zulk een neiging naar het mystieke. De nacht kwam me ineens voor als eene verschrikking, als de ziel in onbekende, nooit te weten streken rondzwerfen moet en het lichaam onbeschermd daar neerligt. Dat vreeselijke moment van inslapen, als je je voelt wegzinken.

Ik stemde reeds toe, dat ik oververmoeid en nerveus was.

De hond ademde rustig in zijn slaap en bewoog zich niet. Zijn aanwezigheid deed me prettig aan.

Wat was er toch in dit huis, dat me zoo'n angst aanjoeg? Wat was hier gebeurd? Of wat zou hier gaan gebeuren? Er waarde iets onheilvol rond, doch, of het van het verleden of van de toekomst was — wist ik niet, en juist die onwetendheid deed mijn gedachten erover steeds weer in een cirkel gaan.

Ik stak mijn kaars aan; de duisternis drukte me.

Spookachtige schaduwen doemden nu op; maar het licht maakte me rustiger.

Ik herdacht den laatsten week in Berlijn, het dolle uitgaan, de theaters, de cafe's, de straten en de menschen, 's morgens, 's middags, in de schemering en bij avondlicht — en 't was of ik anders zag dan toen, 't was of mijn geest gevoeliger, helderder was en me dóór de oppervlakte heen deed zien. Een zeldzaam licht gevoel maakte zich van me meester. Ik zag Herbert en mij weer op den motorbus en den vreemdeling, met zijn angstblik. Deze heele gebeurtenis herleefde ik, doch anders als in werkelijkheid. Met groote duidelijkheid zag ik het platform van den motorbus met zijn twee rijen passagiers, waaronder mijn vreemdeling; en de zekerheid kwam over me, dat deze een visioen was geweest. Doch dan kwam de twijfel weer over me. Was ik niet wat dof in 't hoofd geweest door de vele waaknachten, die we in vreugde hadden doorgebracht? In Saus und Braus? (Deze uitdrukking lijkt me wel). En misschien had mijn verbeelding me dingen doen zien, die er in werkelijkheid niet waren, b.v. die vlek aan den slaap, die ik niet thuis kon brengen, omdat zij dóór de hand heen had geschenen. — Maar dan weer wist ik toch, dat juist die koude avondlucht me zeer had verfrist en dat ik me helderder gevoeld had dan de vorige dagen.

Nu reden we weer samen in een open Droschke, toen we 's avonds naar de Kammerspiele gingen, in de vochtige lenteachtige lucht, terwijl de Tiergarten in ijlen nevel droomde en enkele straten doodstil waren en wij er doorreden als lang gestorven menschen, die niemand opmerkte en die zelf alles zagen.

Alzoo droomend had ik voor me uitgekeken, naar een vast punt in den muur tegenover me, zonder opzet starend, zonder te zien; doch nu — zag ik — duidelijk — dat de muur week — dat daar op die plek een deur was — die — o god — langzaam openging!

Een klein eindje en toen — niet verder.

Waarom greep ik niet naar mijn revolver? Waarom sloeg de hond niet aan? Zoo'n stomeling, die maar rustig doorsliep!

Doodsche stilte overal, — alleen mijn hart klopte luid en snel.

Steeds moest ik kijken naar de deur; de kier werd niet wijder — of wel —? Bewoog de deur zich niet langzaam verder? — Ik staarde en staarde, — mijn oogen deden

pijn, maar ik móest kijken naar die deur — die langzaam — langzaam steeds verder openging —

„Hallo! — Hallo!”

Een zwaar gewicht zette zich boven op me, terwijl ik probeerde te ontwaken uit verwarde droomen.

Het gewicht werd zwaarder en ik hoorde een helderen lach — toen iets nats en levendigs in mijn gezicht.

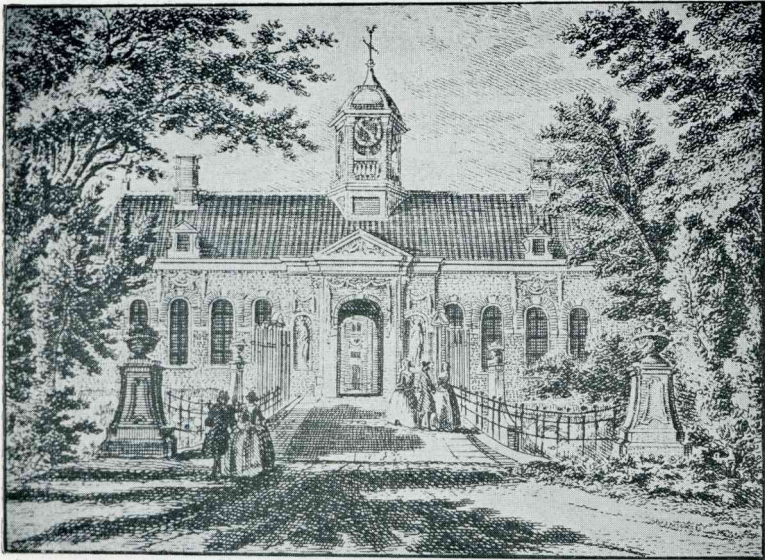
Ik peddelde boven de dekens uit, voor zoover dat gewicht het toeliet en probeerde iets te zien. Maar de blinden waren nog gesloten en de hartvormige kleine openingen, die bovenaan een lichtstraaltje doorlieten, gaven geen voldoende licht.

„Zoo Freundchen, dat kost moeite je wakker te maken.” Herbert opende nu de blinden en de dubbele ramen, en een zachte lenteachtige lucht stroomde binnen, de musschen tsjilpten en ik zag een reusachtigen dennenboom, die in zijn prachtige donkergroenen dos, bevracht met sneeuw, langzaam op en neer wiegde. „De sneeuw ligt wel een voet dik en is kurkdroog,” riep Herbert, die in de diepe vensterbak zat en met zijn lenig bovenlichaam uit het raam hing. Het gewicht sprong nu van mijn bed op den grond en verhief zijn stem in doordringend, vroolijk geblaf.

„Halts Maul!” brulde Herbert, die op den hond afging in dreigende houding. Het werd een helsch lawaai; de hond steeds speelscher en opgewondener blaffend, Herbert schreeuwend, en die twee door de groote kamer rennend, soms over mijn bed heen, wat pijnlijk was, wegens Herberts rijlaarzen.

De deur ging open en Philipp kwam binnen, langzaam en verwonderd. Hij ging op Herbert toe.

„Hoort u eens mijnheer, is dat een manier om in mijn huis hè !.....” zijn stem crescendo, liep hij op groteskemanier

DE VOORPOORT VAN ELSWOUT IN DE 18^E EEUW.

om Herbert heen. Deze pakte hem onverwacht beet en wilde hem juist te lijf gaan, toen Rustan, die meende dat zijn meester aangevallen werd, woedend op Herbert afvloog, die hierdoor gedwongen werd Philipp los te laten. De hond gromde als een wild dier en trok de bovenlip op, waardoor het prachtige gebit te zien kwam en hij eruit zag als een duivel.

„Zoo! dat is goed!” Philipp streelde den hond en hield hem vast en keek toen glimlachend op naar Herbert. „Is dat geen goede hond? — Dat mag ook wel in deze streken; 'k heb zoo'n verscheurend dier noodig om me te beschermen.”

Herbert was beduusd achteruitgelopen.

„Don..... nerwetter,” was al wat hij zei.

„'k Heb heel wat moeite gehad om hem voor mezelf tam te maken, dat kan ik je zeggen,” zei Philipp. „Toen hij bij me kwam, nu twee maanden geleden, — hij was toen ongeveer acht maanden oud, — was er eerst niets met hem te beginnen; hij was onopgevoed en onberekenbaar. Maar nu luistert hij al naar zijn baas. Straks nemen we hem mee, als we gaan paardrijden — 'k heb juist drie paarden.”

Dit trok me wel aan. Ik was al bezig in alle haast mijn toilet te maken en een rijkostuum in de kast te zoeken.

„Ben je vannacht niet geschrokken van die deur?” vroeg Philipp spottend.

„Hoe-zoo?” zei ik langzaam. Nu zou dan zeker het raadsel van die opengaande deur opgelost worden.

„Die heeft de eigenaardigheid vanzelf open te gaan. 'k Had vergeten het je te zeggen. — Dit was eerst de kamer van Tatjana en mij, en zij is er den eersten keer zeer van geschrokken. Je weet hoe Tatja schrikken kan!”

„Ja.” Dit was dus de oorzaak van mijn schrik ook geweest.

Terwijl er verder nog over Dobbermanns en hunne dressuur gesproken werd, maakte ik me gereed, waarna we gezamenlijk naar de woonkamer gingen.

Alles zag er nu vriendelijker en gewoner uit dan gisteren avond en ik voelde me meer thuis. Een reusachtige koffiekant stond midden op tafel en een bord met worsten.

„Van ons eigen varken,” zei Philipp, trotsch op dit laatste wijzend.

Het „heerenboer zijn” ging hem al heel slecht af, vond ik, zijn fijn, bleek gezicht beschouwend.

Het eigengebakken brood was heerlijk, evenzoo de eigen boter, en ik kon me moeilijk voorstellen, dat we betrekkelijk zoo dicht bij Berlijn waren, waar vele dingen zoo moeilijk te krijgen zijn.

„Hij had gisterenavond visioenen, hoor!” begon Herbert opeens.

„Wie? Onze Hollander?”

„Jawel.”

Ik at zwijgend door. Die nacht leek me nu zoo veraf en onmogelijk en ik ware reeds alles vergeten geweest, als Herbert er niet over begonnen was.

„Wat voor visioenen?” vroeg Philipp, zijn vork neerlegend en mij aanzien.

Op dit oogenblik werd er aan de deur gekrabbeld, snel en ongeduldig.

„Dat is Rustan's vrouw,” zei Philipp, opstaand om de deur te openen.

En binnen kwam een even mooie Dobbermann als Rustan, even edel gebouwd en met hetzelfde satijnachtige haar. Ze was reeds zoo gehoorzaam, dat ze dadelijk naar een hoek van de kamer liep, waar ze op een kussen ging liggen, de pooten ver voor zich uitgestrekt, en ons aankeek met snelle, schitterende oogen.

„Ja, dat moet je me vertellen, dat interesseert me.” Philipp was weer gaan zitten en schonk me koffie in.

„Heeft het gisteravond geonweerd?” vroeg ik toen.

„Neen — ik heb niets gehoord.”

„Ik wel,” zei Herbert, die met de broodsnij-machine bezig was, welke veel gelijkenis met een guillotine had. Hij voorzag ons van een schaal symmetrisch gesneden boterhammen.

„Ja, ik heb 't gehoord,” herhaalde hij, „maar — 't leek me geen onweer en ik kon 't ook niet thuisbrengen.”

Daar werd geklopt en binnen kwam nu een frisch uitzierende jongen.

„Of de paarden ook gezadeld moeten worden,” vroeg hij, na ons op militaire wijze gegroet te hebben.

„Ja, alle drie. Maar laat de tuinman het doen.”

Het aardige gezicht van den jongen betrok, doch hij zei niets en maakte op dezelfde theatraal-militaire manier rechtsomkeert.

Toen hij weg was, zei Philipp lachend:

„Dat is een heele vondst geweest, die jongen. Hij kwam hier op een dag bedelen. Hij was uit Polen gevlucht, zei hij, en had niets meer. Ik zei, dat hij zijn brood hier wel verdienen kon, als hij wilde. Hij keek me zoo aardig aan en hij beviel me. Geen goed had hij bijna aan 't lijf en hij zag er ellendig uit. We hebben hem toen wat in de kleeren gestoken en nu is hij hier al een maand en werkt uitstekend — in alle opzichten is hij een aanwinst voor me.” (Wordt vervolgd).

DE TAAL DER MOLENWIEKEN.

III.

WE zullen thans iets mededeelen over de wijze, waarop de molenaar door middel van zijn molenwieken zijn rouw vertolkt.

In hoofdzaak onderscheidt men hierin twee wijzen, eerstens het rouwen met een bepaalden stand van de wieken en tweedens die door het afnemen (afslaan) der windborden.

De figuur op de volgende bladzijde stelt een rouwenden „wipmolen” voor. Zoo men ziet, is een der roeden een weinig dóór den verticalen stand geplaatst. Onze molen rouwt „licht”, stond de roede in een wat schuiner stand, zie de getrokken lijn, dan rouwde hij „zwaar”.

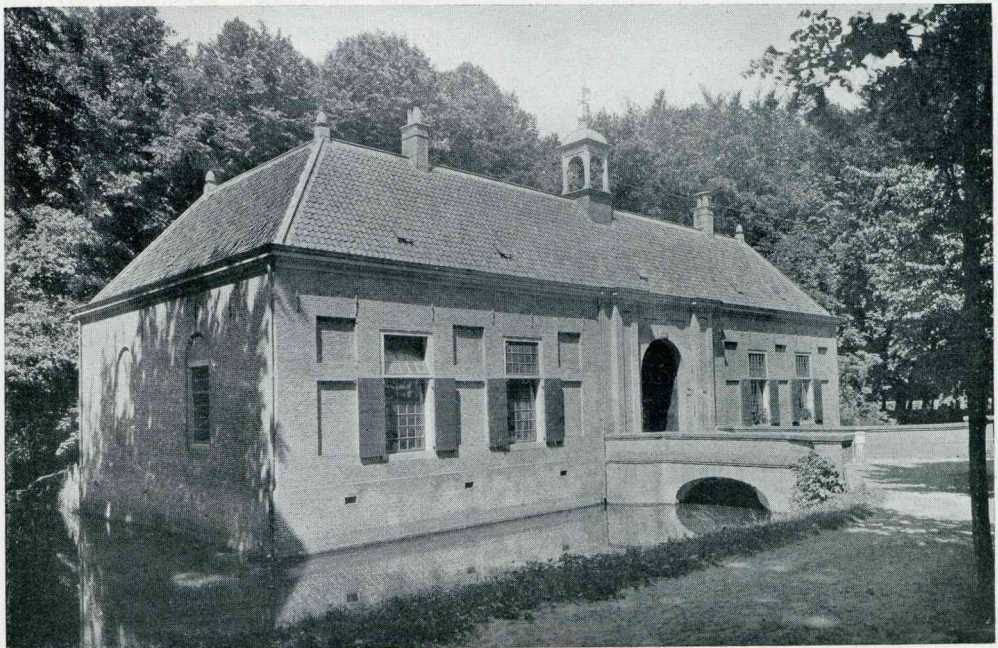

Foto C. Steenberg.

DE VOORPOORT VAN ELSWOUT IN HAAR TEGENWOORDIGE GEDAANTE.

Vreugde- en rouwstand gelijken wel op elkaar en wie er niet mede vertrouwd is, zal soms twijfelen welke van de twee zoo tegenovergestelde gevoelens men bedoelt te vertolken. Eén mijner zegslieden, een Zuidhollandsch molenmaker, leerde mij: „men rouwt om hetgeen voorbij is, voorbij recht op is dus steeds het rouwteeken”. Er zou dus zelfs symboliek in den „rouwstand” der molens zijn te vinden, het lijkt mij mogelijk, dat inderdaad de eene molenaar aan den anderen in oude tijden heeft willen doen weten: „het is voorbij”, de klassieke uitdrukking om het afsterven van iemand te boodschappen.

Mijn zelfde zegsman, vertelde mij ook van de gebruiken welke hij van twee „gangen” molens op een polder onder Hazerswoude wist. 1)

Bij het overlijden van een der bestuursleden van den polder stonden alle molens gedurende zes weken in „den lichten rouw”, natuurlijk alleen, wanneer niet gemalen behoefde te worden. Was er een sterfgeval in het gezin van den molenaar, dan „rouwde” de molen „zwaar”. Ook duurde deze „rouwstand” langer, wel tot een halfjaar toe.

De „rouw” wordt niet door „vreugde” onderbroken. Trouwde in den rouwtijd een polderbestuurder of zijn kind, vierde hij ’t een of ander herdenkingsfeest, was er een nationaal feest of wat ook, de molens volhardden in hunnen „rouw”. Was de „rouwstand” het gevolg van een sterfgeval in des molenaars eigen huishouden, en rouwde hij dus individueel, dan kwam het voor, dat alle molens op één na „in de vreugde” kwamen te staan en dat die ééne „rouwde”.

Wie niet buiten is opgegroeid, kan zich er moeilijk een voorstelling van maken, van welk een beteekenis het voor het landschap is, zulk eene rouwende rij molens. Hoe herinner ik mij de trieste stemming, waarin die molens te samen met het klokgebeier mij konden brengen, wanneer de zwarte begrafenistoet langs den polderweg een plaatsgenoot ter laatste rustplaats voerde. Hoe brachten de molenwieken karaktervol een laatsten groet aan den gestorvene, hoe eenvoudig, maar mooi vertolkten zij hun medeleed met de achterblijvenden.

Van Friesland en Zeeland is het mij bekend, dat de molens „in den rouw” staan; in hoeverre het in andere provincies gebeurt en op welke wijze is mij niet bekend.

Zooals we evenwel reeds in ons eerste opstel hebben opgemerkt, schijnt in Friesland de rouwstand beteekend af te wijken van die, welke in Holland en ook in Zeeland gebruikelijk is. Ook memoreeren we hier nogmaals het opstel van den heer van Beurden in „Buiten” van 20 Sept. '19 waar, als in Friesland, als „rouwstand” geldt, wat wij hier „vreugde” noemen.

Dat ik het buitengewoon op prijs zou stellen te mogen vernemen wat den lezers hiervan en ook van andere plaatsen bekend mocht wezen behoeft wel geen betoog.

In Friesland schijnen de rouwgebruiken voor het overige vrijwel met die in Holland overeen te stemmen. Dijkstra schrijft in zijn meergenoemd werk „Frislands volksleven”: „Sterft de molenaar of een zijner naaste familieleden, dan wordt de molen „in den rouw” gezet. Iets verder weer: „is een polder-molenaar nauwgezet, dan zet hij den molen „in den rouw” bij het overlijden van een polderbestuurder, „zelfs van diens vrouw.”

In het molenland bij uitnemendheid, de Zaanstreek, rouwde men anders dan elders in Holland. Wel speelde de stand van de wieken hierbij een rol, maar meer nog vertolkte de molen zijn leed door het afwezig zijn van verschillende windborden, iets waarvan ik elders weer niets vernam. Ik vermoed, dat dit wel zijn oorzaak zal hebben in het verschillend gebruik, dat van de molens werd gemaakt. Een poldermolen toch maalt alleen, wanneer het te hooge water hem er toe noodzaakt; dagen, soms weken achtereen

1) Wat onder een „gang” molens is te verstaan eischt allicht nadere toelichting. Bedraagt het verschil tusschen de waterpeilen van de polders en de boezems waarop zij „uitslaan” laat ons zeggen vier meter en heet elke molen een opvoervermogen van tachtig centimeter, dan zijn er vijf molens noodig, die elkaar het water toemalen. Veelal zijn deze molens op eenigen afstand achter elkaar op een rij geplaatst, te samen vormen zij dan een „gang”. Minder diepe polders kunnen het met vier, drie of twee molens doen, de ondiepste met één. Hoe geringer de opvoerhoogte is, des te meer water kunnen de molens per tijdseenheid verzetten.

staat hij stil en kan dan stilstaand rouwen. De fabrieksmolen werkt steeds, wanneer er slechts wind is om te malen, en het valt in te zien, dat voor hem een wijze van rouwen meer passend werd geacht, waarbij hij kon dóórarbeiden. De fabrieksmolen beteekent voor den eigenaar verder ook méér dan de poldermolen voor den molenaar. De meerdere of mindere productiviteit van den molen houdt nauw verband met den meerderen of minderen welstand van den bezitter, hij neemt een hogere plaats in zijn bestaan in. Het wil mij verder voorkomen, dat de fabrieksmolenaars, meer ontwikkeld als zij waren dan de eenvoudige watermolenaars, gevolgelyk ook een molenwiekentaal van hogere orde hebben kunnen doen groeien.

In het volgend nummer zullen we ten slotte een en ander van de rouwtaal der Zaausche molens mededeelen. (Slot volgt). C. VISSER.

PELARGONIUMS.

ZIJ behooren wel tot onze meest geliefde en meest verspreide bloemplanten, de *Pelargoniums* en toch, haar naam is lang niet algemeen bekend.

Geraniums worden zij gewoonlijk in de wandeling genoemd en zeker zijn er van de honderd menschen wel vijf en zeventig, die, wanneer men van een *Pelargonium* spreekt, niet zullen weten wat men bedoelt. Zegt men dan, dat zij ook wel *Geranium* genoemd wordt, dan weten zij dadelijk waarover men spreekt.

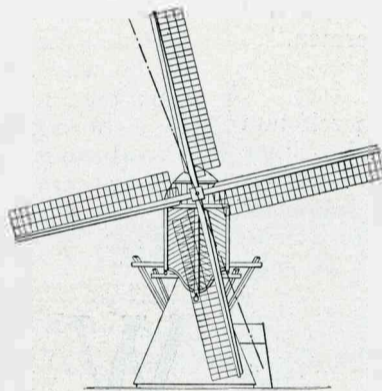
De naamsverwarring is waarschijnlijk reeds van zeer ouden datum en waarschijnlijk ook wel daaraan te wijten, dat de beide geslachten tot eenzelfde natuurlijke plantenfamilie, die der *Geraniaceae*, behooren, terwijl ook de beteekenis der beide namen om en bij dezelfde is. De naam *Geranium* stamt toch af van het Grieksche woord *Geranos* (Kraanvogel) en *Pelargonium* van *Pelargos* (Ooievaar); beide woorden hebben natuurlijk betrekking op den eigenaardigen vorm van het vruchtje, die voor beide geslachten ongeveer dezelfde is.

Het geslacht *Geranium* werd gevestigd door Linnaeus, die er een twintigtal soorten van onderscheidde, die hij allen tot één zelfde geslacht bracht. Kortens tijd hierna werden er weder verschillende soorten, voornamelyk uit Zuid Afrika, ingevoerd en bij een nadere bestudeering bleek het toen den Franschen plantkundige l'Héritier, dat deze onmogelyk allen tot eenzelfde geslacht konden vereenigd

blijven, hij splitste het dus in tweeën, noemde het eene geslacht *Geranium* en het andere *Pelargonium*. Het grootste, wellicht meest in het oog loopende verschil tusschen beiden is, dat de eerste alle regelmatige en de laatste onregelmatige bloemen dragen, d. w. z. dat de eerste in alle richtingen en de laatste slechts in één richting in twee volmaakt gelijke deelen zijn te verdeelen. Hierbij komt nog, dat vertegenwoordigsters van de *Geraniums* in bijna alle gematigde landen voorkomen, terwijl de *Pelargoniums* voornamelyk van Kaapschen oorsprong zijn, terwijl er ook enkele gevonden worden op Nieuw-Holland en Nieuw-Zeeland, op St. Helena en de Canarische eilanden.

Het geslacht *Pelargonium* is zeer groot, veel grooter dan gewoonlyk wel gedacht wordt. Linnaeus kende er slechts 20, doch Willdenow beschreef er in het jaar 1800 reeds 120, terwijl Decandolle er in 1804 niet minder dan 369 vermeldde. Onder de laatste schijnen echter een groot aantal verscheidenheden geweest te zijn, ten minste G. Don, die het geslacht nauwkeurig naging, vermeldde slechts 252 goed beschreven soorten en in zijn Flora van de Kaap de Goede Hoop beschreef Harvey er 163. Hij voegde er echter aan toe, dat sommige soorten zeer veranderlyk zijn, zoodat veel verscheidenheden ook wel voor soorten worden aangezien. Dat dit laatste zoo is, blijkt wel hieruit, dat London in 1832 niet minder dan 262 variëteiten en hybriden met name opgaf.

Toen de kweekers bemerkten, dat de liefhebbers en ook het groote publiek de *Pelargoniums* zochten, begonnen zij zich reeds spoedig op haar cultuur toe te leggen en het gevolg was, dat er enkele rassen van ontstonden. Eenige daarvan zijn in de latere jaren weder verloren gegaan, doch een drietal er van hebben zich weten te handhaven n. l. de z.g.n. *Zonale-Pelargoniums*, de *klimopbladerige-Pelargoniums* en de *Odie-*

DE TAAL DER
MOLENWIEKEN.
IN DEN ROUW.

Foto C. Steenberg.

MOOIE VERSCHEIDENHEID VAN
ODIER PELARGONIUM.

Pelargoniums, terwijl door sommige liefhebbers ook nog de *welriekende Pelargoniums* worden gekweekt. Hiernaast staan dan uit den aard der zaak nog de zeer talrijke soorten, waaronder er zich bevinden, die in alle opzichten waard zijn om door een waar plantenliefhebber gekweekt te worden.

De *Zonale Pelargonium* is ontstaan uit de kruising van de twee oorspronkelijke soorten *Pelargonium Zonale* en *Pel. inquinans*. Uit deze hybride zijn overtalrijke verscheidenheden gewonnen, de een al fraaier en bloemrijker dan de ander, en gerust durven wij dan ook zeggen, dat zij de meest verspreide van allen is, wat zij zeker mede aan haar groote bloemrijkheid en sterkte te danken heeft.

De Klimopbladige *Pelargoniums* zijn alle afstammelingen van de *Pelargonium peltatum*, die in het eerste jaar der achttiende eeuw uit de Kaap de Goede Hoop werd ingevoerd. Zij kenmerkt zich vooral door haar lange, slappe stengels, waardoor zij als hangplant veel gezocht wordt. Ook zij is zeer bloemrijk.

De *Odier-Pelargoniums* werden door den Franschen kweker Duval gewonnen uit de *Pelargonium quinquevulnerum* en de *Pel. diadematum*. Ook hiervan zijn in de latere jaren prachtige verscheidenheden gewonnen, die zich kenmerken door groote fraai gevlekte bloemen, doch die tegen hebben, dat zij tamelijk zwak zijn en niet doorbloeien.

Van de Welriekende-Pelargoniums zijn het meest bekend *Pel. odoratissimum*, de z.g.n. Citroen-Geranium en de *Pelargonium roseum*, de Rose-Geranium. De bladeren en stengels van beiden zijn dicht bezet met klierharen, die een etherische olie afscheiden, welke veel aan rozenolie doet denken en die dan ook ter vervalsching daarvan wel wordt gebruikt.

Verder heeft men nog de verschillende soort *Pelargoniums*. Het is inderdaad jammer, dat die tegenwoordig slechts zoo weinig door plantenliefhebbers gekweekt worden. Hoeveel fraai's men daarbij aantreft, hebben velen verleden jaar op de zomerkeuring van de Ned. Maatschappij voor Tuinb. en Plantk. in Artis kunnen zien, toen de heer Hiebendaal uit Ubbergen, de grootste verzamelaar dezer planten hier telande, er toe twee keer toe een prachtcollectie van tentoonstelde.

Zooals wij in den aanhef reeds opmerkten, zijn er weinig planten zoo populair als de *Pelargonium* en het zijn in 't

bijzonder de verscheidenheden van de Zonale-Pelargonium, die overal voor vakbeplanting gebruikt worden en dan ook in bijna geen enkelen tuin ontbreken.

Toch hebben lang niet allen des zomers dat plezier van haar wat mogelijk is, hetgeen voornamelijk aan verkeerde behandeling te wijten is. In den voorzomer bloeien zij prachtig, doch in den nazomer groeien zij door, maken dan sterke stengels met groote bladeren, doch bloeien niet meer. De planten worden in den voorzomer in betrekkelijk kleine potten staande z.g.n. ondergegraven, d.w.z. in de potten staande even onder den grond gezet. De wortels dringen nu in den loop van den zomer door het drainage-gaatje heen en vertakken zich sterk in den bodem, de planten krijgen hierdoor een bovenmatigen voedseltoevoer, gaan sterk groeien doch houden daardoor met bloeien op. Wil men hebben, dat het vak den ganschen zomer met bloemen bezet is, dan moet men eens in de veertien dagen de potranden even vrij maken en de planten een paar maal rond draaien, nog beter even uit den grond nemen. De door het gaatje gedrongen wortels worden hierdoor afgebroken, de planten in haar groei gestuit, waardoor zij wel bloemen, doch geen sterke bladeren meer zullen vormen.

De Klimopbladige *P. largoniums* zijn vooral voor vazen, ampels of balconbakjes uitstekend geschikt, haar lange, slappe stengels hangen dan naar beneden en zullen rijk bloeien, vooral wanneer men er mede voor zorgt, dat zij des zomers niet al te sterk kunnen doorgroeien.

De *Odier-Pelargoniums* zijn zeer mooi voor potcultuur, doch deugen niet voor vakbeplanting, aangezien zij in den voorzomer prachtig bloeien, doch niet doorbloeien, zoodat zij in den nazomer geheel zonder bloemen staan; ook moet men met deze voorzichtig zijn, aangezien zij door overmatig gieten gemakkelijk ziek worden en afsterven.

Ook de welriekende- en soort *Pelargoniums* kweekt men het best in potten, die even als van de voorgaande niet te groot mogen zijn.

Welke rassen of soorten men van deze fraaie bloeiplanten ook kweekt, steeds zal men er veel plezier van hebben, waarom zij dan ook niet warm genoeg aanbevolen kunnen worden.

E. Th. W.

Foto C. Steenberg.

GOEDE VERSCHEIDENHEID VAN
PELARGONIUM ZONALE.

LEVEN EN STRIJD IN DE WILDE NATUUR

20) door F. ST. MARS.

(Geautoriseerde vertaling van S. J. Barentz-Schönberg).

HIJ zou gaan vechten om die schelp, zoals hij had gevochten om de kleinere schelp, waarin hij thans woonde. Dit was noodig omdat hij zelf geen schelp had, zoals de meeste krabben bezitten, doch alleen maar een lang, week lichaam dat lekker smaakte. Hij moest dus zich meester maken van de schelp van het een of andere gelukkiger schepsel, of opgegeten worden. De last was echter dat hij te groot werd voor de tegenwoordige wulkschelp, welke hij thans bewoonde en, als sommige volkeren, wilde hij een grootere hebben met meer ruimte om zich uit te breiden, als men het zoo mag noemen. Voorzichtig en sluipend als een kat naderde hij de schelp, telkens een van zijn gepantserde pooten optillend en hem met de grootste omzichtigheid weer neerzettend, terwijl hij zijn grootte, moorddadig uitziende scharen vooruitgestoken hield.

Het duurde tien minuten eer hij dien weg had afgelegd, en toen, zoo snel als de bliksem, en absoluut onverwacht, rende hij vooruit en bijna in een oogwenk had hij de schelp gegrepen en een doodelijke schaar diep in den mond der schelp gestoken, voelend naar den bewoner. Maar zooals wij weten — er was geen bewoner, en hij had zich juist overtuigd van dit feit met zijn eigenaardige, zweepvormige voelhoorns, toen zonder de minste waarschuwing, iets dat zich verborgen gehouden moest hebben en hem den heelen tijd bespied, achter een bos zeewier vandaan schoot en hem aanvloog in een kleinen maalstroom van zand.

Zij, die hun indrukken omtrent krabben hebben gekregen door te kijken naar hun gewone langzame, kalme bewegingen hadden op dit oogenblik onze hermietkrab moeten zien. Hij draaide zich om, bliksemsnel, en sloeg zijn klauwen omhoog juist op tijd om den woesten slag van de klauwen van de andere hermietkrab te ontgaan. Ook deze scheen verlangend, naar een ruimere woning te verhuizen.

Als krabben vechten, doen zij dat op leven en dood en als zij geen erger verminking krijgen, dan het verlies van een der ledematen — die wel weer aangroeien — vinden zij dat zij er goed zijn afgekomen. Ieder gevecht dat niet doodlijk is, beschouwen zij als een kleine schermutseling. En zoo vechten deze krabben, en het was geen aangenaam schouwspel; het was te beheerscht, te kalm kwaadaardig, te veel als het vechten van machinaal opgewonden dingen, om zelfs maar opwindend te zijn en werd in plaats daarvan echt spookachtig.

Zij sloegen naar elkaar met hun haakvormige, puntige scharen en de slagen gleden af langs de ronde schalen, of werden afgeweerd door de ronde knobbels van de scharen van den vijand met een geluid — als u het hier beneden gehoord kon hebben — van het tikken op een hollen hoorn. Zij mikten met de punt om die onder het pantser van den vijand te krijgen — in de weeke huid, en nadat ze daar houvast had gekregen, te trekken, te rukken en te draaien, tot iets meegaf. O, het waren baarljike duivels, dat kan ik

u vertellen. Niemand zag het eind van dit gevecht, doordat een barmhartige duisternis viel en een blauwzwart gordijn voor het tooneel trok, en dat was misschien wel goed, omdat, toen de dag weer aanbrak — hier beneden zuiver goud en groen — onze hermietkrab zijdelings voortgleed met de schelp van onzen grooten wulk op zijn rug en waarop de zee-anemoon zich ook op haar eigenaardige, ziellooze, wonderbare wijze gedurende den nacht had overgeplaatst. En de verlaten wulkschelp lag leeg op het zand achter hen.

En de andere hermietkrab? O, hij — of datgene wat er van hem was overgebleven, werd behandeld door de zee-garnalen in een plekje zeewier, alles, behalve een stukje poot, en dat — stak omhoog in de wringende zuignappen van dien rooden duivel, de zee-anemoon.

IX. SCHOPPENHEER.

„Ik heb mijn geest doen dwalen over een moeras dat oud was toen de koningen pas begonnen.”
R. K.

Van den hoogen grond aan den zoom van het woud liep het land naar beneden, eerst in golven van goud en bruin pluche, waar de brem groeide; toen in donker, somber groen en licht geel-groen van het moeras tot de roodbruin en bleke tinten van de breede, wuivende strooken van rietgrassen; en zoo verder tot de verblindende schittering van den zeeboezem, glinsterend onder de zomerzon. De hitte was drukkend en de hittenevel danste over de vlakten beneden, samenmet de schitterend blauwe en bruine vlinders. De lucht was zwaar en vervuld van het aanhoudend gezoem der insecten, alsof ergens een onzichtbare bijenzwerm was.

In het eerst scheen er niets levends te zijn in dat hijgende land, behalve de insecten en de hagedissen die kleefden, onbewegelijk als bronzen ornamenten, aan de kanten der gloeiende oevers, maar dit idee van gebrek aan leven was slechts oppervlakkig.

Er was in werkelijkheid overvloed van leven maar verborgen, omdat het onbewegelijk was in de hitte of schuilend in de schaduw. Er was b.v. de wijfjes kievit, die te voorschijn kwam uit het moerasgras, haar gezin van vier brutale kuikentjes voorgaande. Zij konden een beetje vliegen als zij ertoe gedwongen werden, maar zij waren laat uitgebreed, waarschijnlijk ten

gevolge van de moeilijkheden, verbonden aan het nestelen veroorzaakt door de twijfelachtige eer welke de kievit heeft, om de beroemde „kievitseieren” te leggen.

De zon scheen op haar glanzenden zwarten rug met groenen weerschijn, en deed het wit van haar borst nog meer in het oog vallen. Dat zoudt gij tenminste gedacht hebben en toch, zoodra zij onbewegelijk werd en daardoor had opgehouden de zonnestrallen te weerkaatsen, verloor de mensch haar uit het oog, en als hij haar eenmaal kwijt was, kon hij haar niet zoo gauw terug vinden. Er was echter één oog, niet precies menscheijk, ofschoon het soms bijna zoo keek, dat de schittering op de glanzende veeren had bespeurd en vol belangstelling was. De eigenaar ervan draaide zijn kop om, om beter te kunnen zien. Dit was een oude aaskraai, zwart als geslepen git — behalve wanneer de zon erop scheen en dan had hij evenals de kievit een groenen glans — ruig, met loszittende veeren, een snavel als een beitel, een nek als een stier, in een min of meer slordige houding zittend op een ouden boomstomp op driekwart mijl afstand.

(Wordt vervolgd).

WINTERSTEMMING TE WOLFRATSHAUSEN.